

Miklóssi Szabó István

DÉMENOTAR¹

A létra rozsdás volt, csúszós a reggeli harmattól. Démenotar az alsó fokra csimpaszkodott, lábát a falnak vetve felhúzta magát. Lihegett, a hosszú, sötétkék iskolaköpeny valahogy a cipőjére csavarodott, kevés tartotta, hogy le nem esett. Nehezen, izgalomtól remegve mászott fel a tetőre, mélyeket lélegezve tett néhány lépést és nézett körül, reménykedett, talál valami játékszert: toll-, tenisz- vagy focilabdát, de a gyerekek nem tudtak ilyen magasra dobni. Leült a bádoggal borított forró párkányra, lógatta a lábát a tíz méternél is magasabb épület oldalán. Arra gondolt, bárcsak látná a nagyapja, aki a közeli dohánygyár kertjében dolgozott, fákat nyesett, levelet söpört, fűvet kaszált, bagózott, pálinkásüveget dugdosott a lajbija alatt. Mindent megtett, hogy elfeledje Szibériát és az átnevelő-tábort. Ahogy nagyrészt gyalogszerrel hazajött Oroszországból, úgy szurtosan, tetvesen átnevelőtáborba vitték a kommunisták, mert nem akarta a közösbe adni a földjét. Mikor a szibériai koszt miatt fél gyomrát a műtőasztalon hagyta, valahogy kiengedték. Akkor szorosan belekapaszkodott a pálinkába, kapadohányba.

„A kilenchozdnyi földem kellett neked?“, kérdezte a tanácselnököt, miután télen lábbeli nélkül megérkezett a falusi kocsmába. Felesége eldugta a csizmáját, de ő levente-indulókat énekelve, vastag gyapjúzokniban masírozott a méteres hóban, az asszony később mérgesen küldte utána a csizmat. Pálinkát rendelt, rágyújtott, az emberekkel beszélgetett. Hallgattak a szavára, a faluban ő értett a legjobban a lovakhoz, erdőhöz. Ott ivott a félrészeg elnök is, aki próbált csatlakozni a társasághoz, de elhúzódtak tőle az emberek. Csak az öregember nem. Két óra múltán már együtt énekelték a Horthy indulókat. Aztán a nagyapa szeme kimeredt:

„Az apám bíró volt, te fattyú. Tisztességes ember, nem jövevény, mint te, akit ezek a mocskok küldtek a nyakunkra.”

Megfeszültek az arcok, mozogtak a bicskák a zsebekben.

---

1 Részlet egy készülő regényből.

„Üssed, Pityu!” kiáltották, amikor Démenotar nagyapja csontos ökle az elnök arcába csapott. „Üssed, innen ki nem megy senki, amíg meg nem kapta a magáét!”

Hajnalban került elő az öreg. Befeküdt a felesége mellé, elégedetten szuszogott.

„Megint leszoptad magad.”

„Hagyd, Irma! Ha le, hát le, nem a te dolgod.”

Az elnök holttestét a tavaszi olvadáskor találták meg. Messze a határban, a patak meredek martja alatt. Kérdezősködhetett a milícia, hallgatott a falu, mint sülő kenyér az izzó kemencében. Nyáron, amikor falugyűlést tartottak, a házrombolást elhalasztották.

Odalent gyülekezni kezdtek a gyermekek. Mutogattak a tetőre; egyikük visszaszaladt az épületbe. Démenotar kíváncsian nézte őket: olyanok voltak, mint holmi nagyra nőtt, idomtalan hangyák. Aztán rájuk unt, ismét a nagyapját kereste. A meleg bádogtető eszébe juttatta, amikor a temetőben a szénát gyűjtötték össze.

Esteledett, amikor az öreg fáradtan ült le az egyik öreg, szürke penészvirágtól díszes sírra. Unokája elébe kuporodott. Ide látszottak a XIII. században épült kápolna romjai, ahová oly sokszor kiszökött a barátaival, ahonnan a környező falvakból sokan lopták a követ, hogy házukba beépítsék. A kápolna stratégiai ponton épült: innen jól be lehetett látni a vidéket, több falut is figyelmeztethetett az őrtűz. A néphit úgy tartotta, a falutól mintegy két kilométerre lévő romoktól alagutak vezetnek a grófi uradalomhoz, a templomhoz, s még egy, melynek végén valami terem található mindenféle kincsekkel. Megesett, hogy részeg legények indultak a kincs keresésére, egész éjszakán át túrták a földet a kápolna körül. Démenotar fantáziáját is borzongatta a mesés kincs, persze az Ali baba és a negyven rabló hatására. Apja katonai ásóját csente el egyszer, s áskált vele a romok között, a földbe sem tudta nyomni rendesen. Hát csak kapirgált a romok között, végül beérte azzal, hogy az egykori ablak helyén található üreges részbe mászott fel, onnan nézte vágyakozva a várost, ahonnan kiküldték a nagyszülőkhöz az iskolai szünidő idejére.

„Jól vagy, kisöreg?”, kérdezte a nagyapja, és választ sem várva előkotorta tarisznyájából az üveg pálinkát, jókorát húzott belőle, majd újabb cigarettát vett elő. Unokája csodálkozva nézte, ahogy az egyik cigarettát a másik után gyújtotta, csutakjáról. Szülei is dohányoztak,

de a nagyapja mindenkin túltett: reggel rágyújtott, aztán egész nap nem is volt szüksége gyufára, gyújtóra.

Ritka alkalom volt, hogy nagyapja kérdést tegyen fel neki, ezért melléje húzódott, a sírkőre. Meglepődve vette észre, hogy a szürkületben valós méreteinél nagyobbnak tűnő kőlap csaknem tűzforró.

„Mitől?”, hebegte, mire nagyapja tréfásan hunyorogva mondta, hogy „azt bizony a hóttak melegítik belülről, fiacskám”.

Démenotar megijedt, aztán a kíváncsiság felülkerekedett benne. „Hogyan?”

„Lebomlanak”, vont a vállát nagyapja, és meghúzta a pálinkásüveget. „A bomláskor, rothadáskor meleg keletkezik, az melegíti át a sírokat. Holtukban is hasznosak az emberek, fiam. Most éppen minket melegítenek. De meleg a ganédomb is, fiam. Télen alig áll meg rajta a hó.”

Újabb cigarettára gyújtott, úgy nézte elképedt unokáját.

„Na, ezt bevetted, mi?”, kuncogott. „Fogadok, be is rezeltél.”

Unokája elvörösödött.

„Hát nem így van?”

„Bolond vagy, fiacskám. A nap melegítette fel a köveket. Most hűlni készül az idő, azért sugározzák vissza a nap tűzét. Eső lesz az éjszaka, hideg eső.”

Démenotar elgondolkodott. „Nagyanyám a múlt nyáron azt mondta, Isten mindenben ott rejtőzik”, mondta.

„Láttál te már holtat, édes fiam?”, vette ki a cigarettát a szájából az öreg, s köpött hegyesen az egyik sír mellé.

„Nem.”

„No ha látsz egyet, nézd meg jól. Látni fogod, hogy abban nincs semmi isteni, de ha jobban belegondolok, még emberi sem. Csak fekszik ott, mintha nem is maga lenne... nem tudom.”

„Akkor nincs ott Isten mindenben?”

„Fiam, én még sehol sem láttam az Istent. Sem Szibériában, sem a csuhások prédikációjában, sem az erdőben. Akkor sem, amikor a medve nekem jött, s csak a fejsze fokának köszönhetem, hogy megmenekültem.”

„Magát támadta meg medve?”, kerekedett ki Démenotar szeme.

Az öreg szótlánul húzta le magáról a szürke inget. Bal oldalát beborították a sebhelyek.

„Ha a lovak nem tudják az utat hazafele, ott halok meg az erdőben. De akkor sem az Isten hozott haza, hanem a lovak. Alig bírtam

a szekérderékba mászni. Csettintettem a nyelvemmel, aztán ők tudták a többit. Mint mikor a kocsmából...”, kuncogott, miközben visszahúzta ingét.

Hallgattak. Démenotar indiános olvasmányai hatására egészen megilletődve ült nagyapja mellett. Igazi hős, mint Vadölő, Old Shatterhand.

„Meleg ez a kő”, mondta később, csak mondjon valamit.

„A kő már csak ilyen”, hunyorgott az öreg. Ismét ivott.

„Bolond erdész meg akart büntetni, mert megöltém a medvét. Hiába mondtam, hogy csak védekeztem. A bőrét persze elszedte”, mondta később.

„Lenyúzta a bőrét?”, kerekedett ki ismét az unoka szeme.

„Meg is tettem bolhával, a nyavalya egye meg. Aztán avart hordtam rá. Mire befejeztem, összeszűkülte a világ, olyan sok vért veszítettem. De a lovak hazahoztak. Bolond erdész, örült volna a húsnak. Nem úgy van az, Para bácsi, mondta. Számon tartják a nagyvadakat, én felelek érte, mondta. De azért sikerült rábeszélni egy pálinka mellett”, köpött az öreg a fűbe, és elővette a bicskáját, hogy a körme alól a koszt kipiszkálja.

„Egyszóval ott sem láttam Istent”, vett elő egy újabb szűrő nélküli cigarettát, ropogtatta az ujjai között. Banijába sem került neki, volt elég a dohánygyárban. „Pedig kétszer kértem, hogy mutassa meg magát, az erejét. Egyszer Szibériában, amikor megszóktunk a táborból. Na akkor ott könyörögtem, de még a két társam is. Pap nem rendez olyan litániát, mint mi. Persze csak magunkban, nehogy meghallja valaki. Napokon, heteken át könyörögtünk, hogy minden rendben menjen a szökéskor. De már harmadik nap vittek vissza a fogdmegek. Sztálin kutyái ott lebzselnek a tábor körül, lesik a szökevényeket, abból élnek, hogy elfogják őket. Visszavittek. Három napig vertek, fiam. Kibírtuk, ki kellett. Amikor aztán hazafelé gyalogoltunk, mert elengedtek egy kenyérrel és egy kevés marmeládéval, na akkor már nem kellett Isten, fiam. Oda kitartás kellett.”

Démenotar hallgatott.

„Másodszor érted könyörögtem, fiam”, suttogta a nagyapja, és unokája sűrű hajába túrt. „Amikor fent az erdő mélyén lévő gübbenőben majdnem elpusztultál. Talán négyéves lehattél. Emlékszel még?”

„Olyan volt, mint amikor a Nap ragyog az ember szemébe”, mondta Démenotar. „Hogy nem kaptam levegőt, minden egyszerre vakítóvá változott. Mintha belülről égetett volna valami.”

„Mert benyelted azt a savas vizet. Láttam benne állat tetemét, két nap alatt csontra marta a víz. Szarvas volt, szép agancssal, abból van ennek a bicskának a nyele is. Na, akkor könnyörögtem másodszer az Istenhez. De hasznosabb volt, hogy a bokádnál fogva ráztam ki belőled a vizet, hogy hördülj már a levegő után.”

Sűrűsödött a homály, szél kelt fel.

„Menjünk, fiam”, csattant a bicska az öreg kezében. „Még le kell takarni a szénát a szekéren, ne vigye el a szél. S otthon is bé kell hordani, na meg nagyanyádat is megüti a guta, hogy hol maradunk el.”

Már a szekéren ültek, amikor a nagyapja megjegyezte: „Azért nagyanyád sem rossz asszony, fiam. Csak amikor átvonult az orosz hadsereg a falunkon, akkor történt vele valami. Majd megérted. S akkor megbocsátod neki. De Istennek az ilyet soha. Megértetted?”

Démenotar mit sem értett az egészsből, ezért bólogatott.

Néhány tanítónő is bekerült az óriáshangyák közé. Előbb szép szóval, aztán szitkozódva próbálták a fiút lemászásra bírni. Figyelmen kívül hagyta őket. Majd amikor az iskolai gondnok próbált felmászni a létrán, felállt a bádognéparányra. A gondnok, abban a hitben, hogy a fiú le akar ugorni, azonnal visszakozott.

Szétártá a karját, lehunyta szemmel a Nap felé fordult. Szemhéján áthatoltak az erős sugarak, vörösbe borult, alaktalan világ cikázott előtte. Néhány pillanatra megszedült, s nem bánta volna, ha belezuhan a vörös, alaktalan világ hívásába.

Mikor meghalt a nagyapja, és a házban minden tükröt letakartak, és nagyanyja életében először mutatta jelét valamiféle gyöngédségnek; miután megtapintotta a tetemet, és rájött, hogy valóban annyi köze van a holtak az élőkhöz, mint Istennek a ház oldalához, a kapuhoz, a labdához, könyvhöz, Idához, a cigányokhoz, sőt a halálhoz; amikor anyja zokogva mondta, hogy ugye milyen szép halott a nagyapád, és a temetőbe való vonuláskor semmi mást nem érzett, csak gyomrában a mindent szétriasztó éhséget, hogy a toron szemtelenül tömte magába a vendégek elől a kalácsot, aminek lelocsolására még egy pohár pálinkát is lopott, és akkor ivott életében először, pedig ölte meg a kíváncsiság, hogy milyen lehet Ida denéje, de képtelen volt inni a palackból; amikor eljött az este, és egyik nagynénje, aki a halottas háznál maradt, csaknem szertartásosan jelentette, hogy a ház minden zugát kitakarították, mehetnek aludni, akkor éjszakára egy pohár vizet helyezett az

asztal sarkára, s arra kérte nagyapját, hogy mozdítsa el reggelre, hadd tudja meg a megtudhatatlant.

És a pohár reggelre az asztal túlsó végére vándorolt.

„Démenotar”, hallotta a kedvesen csengő hangot. „Gyere le, édes fiam. Mindenkit megijesztesz.”

Kipattant a szeme.

„Megyek már, igazgató néni”, mondta, suttogta. Vetett még egy pillantást a dohánygyár kertjére, ahol valamikor a nagyapja nyeste a bokrokat, vágta a füvet, szedte az almát, szilvát, diót, amiből jócskán ellátta unokáját és annak barátait is, ahol virágot ültetett, csemetéket, korhadó fákat vágott, majd elindult lefelé.

Szöktek volna neki a tanítónők, de az igazgatónő elhessegette őket. Irodájába vitte a gyermeket, körtét nyomott a kezébe. „Kis Demi, jól vagy?”, kérdezte. A fiú hallgatott. „Mégvédtek a varázshajszálaid”, mosolygott az igazgató. Néhány hete fedezte fel a gyerek hajában az ősz hajszálakat, s amikor ki akarta tépni, Démenotar hevesen tiltakozott. „Mágikus erővel bírnak, mint a mesében”, mondta. Az igazgatónő kacagott.

A körtét ceruzahegyezőre cserélte. Aznap délután az iskolában maradt. A délutáni alvás idején nem volt álmos, egy ideig a plafont bámulta, ábrándozott. Aztán a lábujjaira nézett, körmeit hosszúnak találta, hát vágni kezdte a hegyezővel.

Később a felvigyázó visítására ébredt.

Merő vér volt lábánál az ágynemű.

Pandemoniac I, 2020
(60 x 60 cm, olaj, vászon)